

Harvaan asuttujen alueiden parlamentaarisen työryhmän lausunto hallintovaliokunnalle liittyen asiaan VNS 12/2025 vp Valtioneuvoston maaseutupoliittinen selonteko

Hallintovaliokunta on pyytänyt harvaan asuttujen alueiden parlamentaariselta työryhmältä lausuntoa valtioneuvoston maaseutupoliittisesta selonteosta. Tässä lausunnossa selontekoa tarkastellaan lausuntopyynnön ja valiokunnan toimintakentän mukaisesti aluekehittämisen, kokonaisturvallisuuden sekä erityisesti kylien ja paikallisyhteisöjen näkökulmasta.

Harvaan asuttujen alueiden parlamentaarinen työryhmä (Harva-työryhmä) on asetettu toimikaudelle 23.10.2023-28.2.2027 edistämään Suomen harvaan asuttujen alueiden mahdollisuuksia ja kehittämisedellytyksiä. Työryhmä on osallistunut aktiivisesti maaseutupoliittisen selonteon valmisteluun, ja selonteon valmistelun etenemistä ja sisältöjä on käsitelty kaikissa työryhmän kokouksissa valmisteluprosessin aikana.

Harvaan asutut alueet kattavat kaksi kolmasosaa maamme pinta-alasta. Harvaan asutuilla alueilla asuu vakituisesti vain viisi prosenttia suomalaisista, mutta vapaa-ajan asukkaita, työntekijöitä ja muita kävijöitä on moninkertainen määrä. Harvaan asutuilla alueilla sijaitsee huomattava osa Suomen luonnonvaroista, luontoympäristöistä ja energiaressusseista, joilla on merkittävä kansallinen, taloudellinen ja turvallisuuspoliittinen merkitys.

Yleiset huomiot selonteosta

Harva-työryhmä pitää maaseutupoliittista selontekoa tärkeänä ja ajankohtaisena strategisena asiakirjana, joka kokoaa yhteen maaseudun kehittämisen poikkialhallinnolliset tavoitteet ja tunnistaa maaseutualueiden merkityksen Suomen huoltovarmuudelle, kokonaisturvallisuudelle, elinvoimalle sekä taloudelliselle ja sosiaaliselle kestävyydelle. Selonteon erityisenä vahvuutena on, että siinä tunnistetaan maaseudun alueellinen eriytyminen sekä maaseutualueiden erilaiset kehitysedellytykset. Harva-työryhmä korostaa, että erityisesti harvaan asuttujen alueiden kehittämiseksi tarvitaan nykyistä konkreettisempia ja pitkäjänteisiä toimenpiteitä, joilla vastataan alueiden rakenteellisiin haasteisiin.

Harvaan asuttujen alueiden väestön väheneminen, ikärakenteen muutos, pitkät etäisyydet, palvelujen keskittyminen sekä infrastruktuurin heikkeneminen vaikuttavat samanaikaisesti alueiden elinvoimaan ja kehittämisedellytyksiin. Näillä tekijöillä on myös merkittäviä vaikutuksia kansalliseen aluekehitykseen, huoltovarmuuteen ja kokonaisturvallisuuteen. Työryhmä pitää tärkeänä, että maaseutupolitiikka nähdään nykyistä vahvemmin osana kansallista aluekehittämistä ja turvallisuuspolitiikkaa. Elinvoimainen ja asuttu maaseutu vahvistaa koko maan kriisinsietokykyä, hajautettua tuotantorakennetta ja alueellista tasapainoa.

Harvaan asuttujen alueiden kehittämishaasteet

Harvaan asuttujen alueiden kehittämisedellytykset poikkeavat olennaisesti kasvukeskuksista ja kaupunkialueista. Väestön väheneminen ja palveluverkkojen supistuminen muodostavat monilla alueilla

kielteisen kehityskierteen, joka heikentää yritystoiminnan, asumisen ja palvelujen järjestämisen edellytyksiä. Harvaan asuttujen alueiden parlamentaarinen työryhmä pitää maaseutupoliittisessa selonteossa esitetyjä suosituksia kansalaisten alueellisen yhdenvertaisuuden vahvistamiseksi sekä digitalisaatiotavoitteiden saavuttamiseksi myös harvaan asuttujen alueiden näkökulmasta tärkeinä ja kannatettavina.

Työryhmä korostaa, että selonteon toimeenpanossa tulee kiinnittää erityistä huomiota harvaan asuttujen alueiden pysyviin rakenteellisiin haasteisiin. Näitä ovat erityisesti pitkät etäisyydet, väestökehityksen vaikutukset, palveluiden saavutettavuus sekä fyysisen ja digitaalisen infrastruktuurin ylläpito. Paikallisyhteisöjen merkitys yhteiskunnan toimintakyvyn, kriisinkestävyyden ja sosiaalisen pääoman vahvistajana on huomattava, mutta niiden toimintaedellytykset ovat monin paikoin heikentyneet.

Saavutettavuus ja infrastruktuuri

Saavutettavuus on alueiden elinvoiman keskeinen edellytys. Työryhmä korostaa, että saavutettavuus tulee ymmärtää laaja-alaisesti. Kyse ei ole ainoastaan liikenneinfrastruktuurista, vaan myös digitaalisesta saavutettavuudesta, tietoliikenneyhteyksistä sekä julkisten ja yksityisten palvelujen tosiasiallisesta saatavuudesta. Erityisen haavoittuvassa asemassa ovat ne asukkaat, jotka asuvat kaikkein kauimpana kaupungeista ja kuntakeskuksista tai vaikeasti saavutettavilla saaristoalueilla.

Myös toimivat tietoliikenneyhteydet ovat aluekehityksen välttämätön edellytys. Nopeat ja toimintavarmat yhteydet mahdollistavat etätöön, monipaikkaisen asumisen, digitaalisten palvelujen käytön ja uuden yritystoiminnan syntyminen. Digitaalisen infrastruktuurin kehittämistä tulee jatkaa pitkäjänteisesti myös alueilla, joilla markkinaehtoinen rakentaminen ei toteudu. Luotettavat tietoliikenne- ja puhelin-yhteydet ovat samalla turvallisuustekijä. Hätätilanteissa viestintäyhteyksien toimivuus on välttämätöntä, ja sähkönsaannin turvaaminen tietoliikenne- ja puhelininfrastruktuurille on keskeinen huoltovarmuuskysymys.

Selonteon toimeenpanossa tulee vahvistaa maaseutuvaikutusten arviointia osana valtionhallinnon päätöksentekoa. Harvaan asuttujen alueiden näkökulmasta valtakunnallisilla ratkaisuilla voi olla merkittäviä vaikutuksia esimerkiksi palvelujen saatavuuteen, liikennejärjestelmän toimivuuteen, energiahuoltoon sekä viranomaisverkoston kattavuuteen.

Kokonaisturvallisuus ja huoltovarmuus

Harva-työryhmä pitää tärkeänä, että selonteossa tunnistetaan maaseutualueiden merkitys osana Suomen kokonaisturvallisuutta ja huoltovarmuutta. Viime vuosien kriisit ja muuttunut turvallisuusympäristö ovat osoittaneet, että alueellinen omavaraisuus, hajautettu infrastruktuuri ja toimivat paikallisyhteisöt ovat keskeinen osa yhteiskunnan kriisinsietokykyä.

Harvaan asutuilla alueilla sijaitsee merkittävä osa Suomen ruoantuotannosta, metsätaloudesta, energiantuotannosta sekä luonnonvaroista. Näiden toimialojen toimintaedellytysten turvaaminen on paitsi aluepoliittinen myös kansalliseen turvallisuuteen liittyvä kysymys.

Kokonaisturvallisuus muodostuu myös toimivista perusrakenteista. Liikenneyhteyksien, sähkönjakelun, tietoliikenneyhteyksien sekä lähipalveluiden toimivuudella on keskeinen merkitys häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa. Erityisesti harvaan asuttujen alueiden palveluverkoston jatkuva heikkeneminen voi pitkällä aikavälillä lisätä alueellista haavoittuvuutta ja heikentää yhteiskunnallista vakautta. Pitkät etäisyydet sosiaali- ja terveystalouteen, viranomaispalveluihin sekä pelastustoimeen vaikuttavat asukkaiden turvallisuuden kokemukseen ja palvelujen saavutettavuuteen.

Kylät ja paikallisyhteisöt

Työryhmä korostaa, että kylien asema tulee tunnistaa nykyistä vahvemmin osana maaseudun elinvoimaa, aluekehittämistä ja kokonaisturvallisuutta. Kylät eivät ole ainoastaan asumisen ympäristöjä, vaan myös yhteisöllisyyden, paikallisen kehittämisen ja vapaaehtoistoiminnan keskuksia. Monilla harvaan asutuilla alueilla kylätoiminta täydentää julkisia palveluja ja ylläpitää alueiden toiminnallista elinvoimaa. Kylätalot, monipalvelutilat ja paikalliset yhdistykset sekä kyläkaupat toimivat usein myös varautumisen, kokoontumisen ja tiedonvälityksen kannalta tärkeinä rakenteina. Kylien toimintaedellytykset ovat kuitenkin monin paikoin heikentyneet väestön vähenemisen, palveluiden poistumisen ja vapaaehtoistoimijoiden määrän vähentymisen vuoksi.

Hyvänä esimerkkinä kylissä tehdystä varautumistyöstä on EU:n maaseuturahaston rahoittama [Kylävarahanke](#), jossa toimintamalli nojautuu vahvasti valtakunnalliseen kylätoimintaan ja -verkostoon ja joka toteuttaa valtioneuvoston päätöstä huoltovarmuuden tavoitteista (568/2024, luku 3.3.): *"Varautumissuositusten sisältöjä sekä paikallisia yhteisöjä osallistavaa varautumistoimintaa kehitetään"*. Kylävara-toimintamallin vakiinnuttaminen edellyttää pysyvää toimijajoukkoa eri puolilla Suomea, jatkuvan kansalais- ja vapaaehtoistoiminnan edellytysten turvaamista ja poikkihallinnollisen yhteistyön jatkumista. Kylätoiminnan valtionapuun kohdistuukin tähän liittyen lisärahoituksen tarve MMM:n maaseudun kehittämisen momentille (30.10.63). Kylätoiminnan valtionavun vipuvoima on merkittävä. Valtionavulla (1,1 milj.euroa) on toteutettu 5,2 milj. vapaaehtoistyön tuntia, joiden arvoksi lasketaan 104 milj. euroa. Vapaaehtoistoiminnalla on vahvistettu paikallisten yhteisöjen perusresilienssiä ja varautumista (ml. Kyläradiotoiminta).

Aktiivinen kylätoiminta vahvistaa osallisuutta, yhteisöllisyyttä ja paikallista identiteettiä. Näillä tekijöillä on merkitystä myös alueiden veto- ja pitovoiman kannalta. Työryhmä pitää tärkeänä myös sitä, että monipaikkaisuuden kasvu nähdään kylien mahdollisuutena. Monipaikkaisuus voi tukea palvelujen säilymistä, lisätä alueiden elinvoimaa ja vahvistaa paikallista taloutta.

Työryhmä pitää tärkeänä, että selonteon toimeenpanossa vahvistetaan paikallista varautumista sekä viranomaisten yhteistyötä kylä- ja järjestötoimijoiden kanssa. Paikallisyhteisöillä on merkittävä rooli arjen turvallisuuden, naapuriavun ja kriisiajan toimintakyvyn ylläpitämisessä.

Harvaan asutut alueet aluekehittämisessä

Työryhmä pitää tärkeänä, että maaseutupoliittisen selonteon toimeenpano muodostaa johdonmukaisen kokonaisuuden suhteessa valtioneuvoston tuoreeseen aluekehittämisen selontekoon. Aluekehittämisen

selonteossa korostetaan alueiden elinvoimaisuuden vahvistamista, yliaalueellista yhteistyötä, hallinnollisen vaikuttavuuden lisäämistä sekä muuttuvan toimintaympäristön huomioimista aluepolitiikassa. Selonteossa nostetaan esiin myös turvallisuuden, alueiden eriytymisen ja pitkäjänteisen strategisen suunnittelun merkitys.

Maaseutupoliittinen selonteko täydentää aluekehittämisen selontekoa erityisesti harvaan asuttujen alueiden ja kyläverkoston näkökulmasta. Maaseutupoliittinen selonteko tuo tarkemmin esiin pitkien etäisyyksien, heikkenevän palveluverkon, väestökehityksen ja infrastruktuurin ylläpidon vaikutukset alueiden arkeen ja kehittämisedellytyksiin.

Työryhmä pitää myönteisenä, että molemmissa selonteoissa korostetaan poikkihallinnollisen yhteistyön, maaseutu- ja aluevaikutusten arvioinnin sekä paikallislähtöisen kehittämisen merkitystä. Työryhmä korostaa kuitenkin, että harvaan asuttujen alueiden näkökulma tulee huomioida nykyistä konkreettisemmin koko aluekehittämisjärjestelmässä sekä valtionhallinnon strategisessa suunnittelussa. Erityisesti kokonaisturvallisuuden näkökulmasta on tärkeää, että aluekehittämisen ja maaseutupoliitikan tavoitteet muodostavat yhtenäisen kokonaisuuden. Harvaan asuttujen alueiden infrastruktuuri, energiaomavaraisuus, ruoantuotanto, tietoliikenneyhteydet sekä kyläyhteisöjen toimivuus ovat keskeisiä tekijöitä koko maan kriisinsietokyvyn kannalta.

Lisäksi työryhmä toteaa, että aluekehittämisen selonteossa painotettu alueiden elinvoiman, kilpailukyvyn ja yhteistyön vahvistaminen edellyttää käytännössä myös riittäviä resursseja harvaan asuttujen alueiden kehittämiseen. Ilman toimivia palveluita, saavutettavuutta ja aktiivisia kyläyhteisöjä alueellinen tasapaino ja yhdenvertaisuus uhkaavat edelleen heikentyä.

Yhteenveto

Elinvoimainen ja asuttu maaseutu on koko Suomen etu. Harvaan asuttujen alueiden ja niillä elävien kyläyhteisöjen kehittämisessä on kyse paitsi maaseutupoliitikasta myös kansallisesta turvallisuudesta, huoltovarmuudesta ja yhteiskunnallisesta vakaudesta. Harvaan asuttujen alueiden työryhmä katsoo, että selonteon kehittämissuosituksen pohjalta valmisteltavassa toimeenpano-ohjelmassa tulee huomioida riittäväällä tavalla ja konkreettisilla toimilla harvaan asuttujen alueiden erityistarpeet.

Harvaan asuttujen alueiden parlamentaarisen työryhmän puolesta

Pääsihteeri Auli Sihvola, maa- ja metsätalousministeriö

Jakelu

Hallintovaliokunta

Tiedoksi Harvaan asuttujen alueiden parlamentaarinen työryhmä

Ministerin erityisavustaja Marjo Anttoora

Kansliapäällikkö Pekka Pesonen

Osastopäällikkö Minna-Mari Kaila

Yksikön päällikkö Sanna Sihvola